

Görömbei András emlékére

Görömbei Andrásra (1945–2013) hálával és tisztelettel gondolnak folyóiratunk munkatársai, olvasói. Személyében igényes szakmai szempontokat érvényesítő és szellemi közéletünk számára is magas erkölcsi példát mutató szerzőt, író, irodalomtörténészt veszítettünk el, aki mindig a Tiszatáj-ügye mellett állt, nehéz időszakokban is segített minket kiállásával, bölcs tanácsaival.

Ezúton két búcsúbeszédet közlünk, Pál linkás Józsefét és Korzenszky Richárdét, amelyek a július 16-i temetésen hangzottak el.

Pál József, a Tiszatáj Alapítvány elnöke

Domine, si adhuc populo tuo sum necessarius, non recuso laborem.

Uram, ha néped számára még szükséges vagyok, nem utasítom el, vállalom a munkát.

Tisztelt Búcsúzó Közösség!

Tisztelt Gyászoló Család, Kollégák, Tanítványok, Barátok, Tisztelők!

Non recuso laborem. Nem futok meg a munkától. Ez volt Görömbei András jelmondata, amit Szent Márton és Márton Áron püspökök örökségéből merített.

Aki hallotta, leginkább Görömbei András nagy munkabírására, fáradhatatlanságára gondolt. De ez a jelmondat többet és mást jelent.

Azt jelenti, hogy a hivatása: vállalás. Hogy a hivatása: elköteleződés és szolgálat. Hogy tudós, tanár, magyarnak lenni nem mindig kényelmes és biztonságos. Azt jelenti, hogy vállalni kell a munkát, a fáradságot, s akár a szenvedést is, ha számítanak ránk, ha szükség van ránk, ha feladatunk van.

Görömbei András nem futott meg a munkától, a hivatástól, a vállalástól. *Tudta, hogy szükségünk van rá.* Több mint négy évtizedes életműve, eleven emléke ezt bizonyítja.

68 éves volt. Nem megmentette, hanem odaadta az életét. Odaadta a hivatásának, a magyar nemzetnek, az irodalomnak, a tudománynak és a tanításnak. *Nekünk adta.*

Tisztelt Búcsúzó, kedves Emlékezők!

Én ma nemcsak akadémikus- és egyetemitanár-társamtól, nem csupán a kiváló irodalomtörténésztől, a tudományos szervezőtől és kritikustól búcsúzom. Hanem legközelebbi barátaim egyikétől. Attól az embertől, aki mellett mindig közel lehettem, lehetünk az igazsághoz. Attól a baráttól, akivel bor mellett beszélgetni, vagy nemzeti ügyekről eszmét cserélni mindig ugyanarról szólt: a tisztességről, a hitelességről, a műveltségről és a vállalásról. Most is érzem kézfogását és hallom szépen formált, szelíd szavait: tegyél meg mindent ezért a nemzetért.

Azt mondtam, búcsúzom, de nem fogalmazok elég pontosan. Nem búcsúzom tőle, hiszen tudom, hogy most már örökké társak maradunk. Elgondolkozva az úton Debrecen felé, ke-

resve a jó megoldásokat az akadémiai és egyetemi munkában, a fontos döntésekben, ott, ahol erőre, tudásra és tisztességre egyformán szükség van. Nem búcsúzom tehát, mert tudom, hogy akiket szeretünk, nem hálnak meg, hanem a tér-idő világtól megszabadulva, még közelebb kerülnek hozzánk.

Én úgy hiszem, Görömbei András itt van velünk.

Ezért *köszönöm neki* mindazt, amit *értünk* tett. Sokszor és sokat hallok szónokolni a magyar nemzet érdekeiről. Görömbei András élete maga a *tett* a magyar nemzetért. *Köszönöm neki* ezt a tevékeny hazaszeretetet. A magyar irodalomtörténet, a Magyar Tudományos Akadémia, a Magyar Tudományosság Külföldön Elnöki Bizottság, a határon túli magyar tudósok, kutatók, az egyetemi tanítványok min-mind kaptak Tőle.

Köszönöm neki az állhatatos, értéket teremtő munkát. *Köszönöm*, hogy merete az irodalmat erkölcsként, azonosságdatként, önismeretként, nemzetről való gondolkodásként tekinteni. Hogy merete mindig csak az igazat mondani, hogy tudott közösségben gondolkodni és alkotni, hogy vállalta a határhelyzeteket sorsban, tudományos témákban egyaránt.

Köszönöm azt a példát, amit nekünk, tudományal foglalkozó értelmiségieknek adott. *Köszönöm* az igényességét, ügyszeretetét, tudományos szervező felelősségét. *Köszönöm* hitét az irodalomban, mert, ahogyan ő fogalmazott: „*Az irodalomból a szellem, erkölcs, érzés, fantázia fénye sugárzik még azokra is, akik nem olvasnak.*”

Köszönöm a jóságát. Mert ez a jóság, csöndessége ellenére, szenvedély volt és kiállás. Szelíd lázadás minden ellen, ami lényegtelen, divatos és átmeneti. De határozott szembeszállás mindennel, ami hazug, becsutlen és gyáva. Ez a jóság bátor volt és kitartó. Ez a határozottság mindig, mindenben megnyilvánult, és nem mérlegelt. Nem tört meg, nem csábult el és nem alkudott meg a megtöretések, az elcsábítások és a megalkuvások éveiben sem. De nem is jelentkezett soha jutalomért eme kiállásaiért.

Köszönöm a szó legnemesebb értelmében vett közéleti emberségét. Ahogyan ma itt különböző ízlésű vagy politikai nézetű magyarokat, tudósokat, tanárokat, közéleti embereket gyászunkban egyesít Görömbei András egységes magyar irodalomszemlélete, elkötelezettsége, munkája, hite, szeretete, szándékainak tisztasága. Ahogyan most is üzeni: *Magyarok, fogjatok össze!*

Köszönöm, hogy jelen volt. Jelen volt a tudományos közéletben itthon és a határon túl, jelen volt kollégái, tanítványai döntéseiben, választásaiban, jelen számos fontos szerepében, amelyeket mindig a teljes élet egészséges derűjével igazított egymáshoz.

Köszönöm neki, hogy találkozhattunk. Találkozhattunk Debrecenben, Budapesten, a családi vacsora-asztalnál, az egyetemen, a Magyar Tudományos Akadémián, hogy megoszthattuk egymással gondolatainkat és érzéseinket.

Köszönöm neki, hogy életével, gazdag pályájával ennyi embert, gondolatot, sorsot mozdított meg.

Ő maga mondta egyszer, amit én most őróla: Görömbei András olyan biztonsági pont, ami bármikor eligazít minket. *És köszönöm*, hogy ennek nincsen múlt ideje.

Drága Barátom!

Köszönöm neked a jelmondatodat. Hogy nem futhatunk meg attól, ami a dolgunk. *Köszönöm*, hogy ennyi művet, szemléletformáló írást, ennyi tudományos-emberi értéket hagytaál itt nekünk. Megőrizzük, gyarapítjuk és továbbadjuk.

Tisztelt Emlékező!

„Ülj le a mindenséggel szembe, madarak lengő lombja alá...” – tanácsolja Csoóri Sándor.

Így kell most tennünk. Szembe ülni a mindenséggel, és – Nagy Gáspárral, a másik költővel szólva – a már örökre éber Görömbei Andrással belefogni egy új beszélgetésbe. Egy olyanba, ami már soha nem ér véget.

Isten Veled András!

Isten nyugosztaljon.

Pálinkás József

*

Egy régi, szép református temetési ének így idézi Pál apostolt:

*„Elvégeztem immár pályafutásomat,
e világban való zarándokságomat.
Megtartottam hitem, igaz vallásomat,
Jövel, Jézus Krisztus, add meg koronámat!*

Gyászoló Testvérek, kedves Barátaim: Görömbei András befejezte zarándok-életét. Lezárult egy pálya. Gazdag, termékeny, tartalmas élet. Azoknak, akik helyette leltárt készítenek, világos a feladatuk: meg kell írni, ki is volt ő, mit is írt, mit és hogyan tanított. A hozzátartozók fájdalmasan érzik a társ, az apa hiányát. A tanítványoknak hiányzik a tanár úr. A barátoknak a barát. Ezzel azonban nincs vége. Bár látszólag róla szól a leltár, nekünk magunknak kell számot vetnünk. S elsősorban önmagunkkal kell most szembenéznünk. Barátok voltunk-e igazán? Megadtuk-e életében azt a tisztességet, amit most végtisztességként fájó szívvel, nehéz kötelességként megteszünk?

Mert mindannyian, akik most itt vagyunk, saját életünkkel kell hogy szembenézzünk. Végtelen után vágyódó emberségünk az egyszeri és megismételhetetlen létezés szorításában tele van kérdésekkel. Elment? Eltűnt? Elmúlt? Volt? Tudjuk jól, hogy *„Mindenki más megszülhet, csak ő nem.”*

Minden temetői búcsúzásban ott van a babitsi kérdés: *„Mi van túl minden tarkaságon? Virágban, virágban, ruhákon? A semmi – vagy az Isten.”* (Zöld, piros, sárga, barna)

Atyám házában sok hely van – hallottuk a jézusi kijelentést. Elmegyek, hogy helyet készítsék számotokra. Tamásként mindannyian kételyekkel vagyunk tele. *Azt sem tudjuk, hová mégy, hogyan ismerhetnénk hát az utat?*

Pedig az úton végig kell mennünk. Mindenkinek a maga útján. András egy hatalmas íven járt, az egykori bencés diák a debreceni katedráig, az európai kultúrát a bencés iskolában magába szívó fiatal a Kárpát-medence széteső magyarságának egységet kereső szelíd próféta-ságáig. Mert tudta, hogy gyökerek nélkül élni nem lehet.

Elvégezte pályafutását. Az úton végigment. Egy interjújában olvasom: „a lelki értékek nem eladhatók, hanem személyiségformálóak. Mégis azt gondolom, kell, hogy a személyiségnek legyen belső tartása. Ez is az irodalomból jön, hiszen az »Éden kristályfái« bennünk vannak, ahogy Sütő András mondja (Káin és Ábel), és »vannak vidékek« ott legbelül, ahogy

Kányádi Sándor írt róla. Irodalmunk legnagyobbjai is arra figyelmeztetnek: minden időben tisztán kell tartani a belső tájat, a belső értékrendszert, értékvilágot, és ezt kell közvetíteni. Nem szabad föladni, ha a pillanatnyi helyzet nem is vigasztaló.” (Toldi Éva interjújából, Napló.)

Kinek-kinek ott kell vállalnia a prófétaságot, ahová a kötelessége és képességei szólítják. Ő ezt megtette. Szelíd következetességgel. Tudva, hogy a kompromisszum és a megalkuvás nem ugyanaz. És tudva, hogy vállalás nélkül nincs értelmes élet.

„*Én vagyok az Út, az Igazság, és az Élet!*” – halljuk az evangéliumban. Az igazság hirdetésének sokféle lehetősége van, csak fel kell ismernünk – és megalkuvás nélkül vállalnunk kell. Egy pusztuló, vesző, oldott kéveként széthulló nemzetben kellenek azok a nagyságok, akik tudják, mit jelent a kötelék, az együvé tartozás, mit jelent a keresztény értékrend, amelyben az „igen” az igen, a „nem” az nem.

Barátjáról, az évekkel ezelőtt már elhunyt Nagy Gáspárról írja: „*Pályáját a felismert igazsághoz való ragaszkodása sokszor nehezítette, de erkölcsi és esztétikai értelemben emelte, hiszen az igazság a művészet létfeltétele.*” (G.A. Nagy Gáspár, Nap, 226.) Mintha nekünk szegeződne az égető kérdés: tudunk-e ragaszkodni az igazsághoz? Amikor látszólag nem az igazaké a világ...

Nagy Gáspár írja „Temetek – halálra ébredtek” című versében:

*„lenne még egy 'könnyű' megoldás
ha én megyek előre
talán maradtak néhányan
akiket én is érdemesnek tartok
hogy a szívük kicsit is fájjon értem”*

Ott, akkor, a nagytilaji temetőben Görömbei Andrásnak nem is kicsit, nagyon fájt a szíve azért, aki előre ment az úton.

Gáspár ezt írta Andrásnak 1989-ben egyik versében:

*„Mert nagyon a miénk
ráégünk erre a földre
mosolyunk rámegy
bánatunk ráég
már hamuval rajzolgatok
Isten ablakán egyre
de Ő vár még.”
(Már hamuval rajzolgatok – Görömbei Andrásnak)*

Ők már elöttünk mentek. De mi, akik itt maradtunk? Hogyan állunk mi az úton, mi számunkra az igazság – és vajon tudunk-e élni?

Szida Jenőt idézem, bár alighanem mindenki számára ismerős:

*Be kell látnunk:
Ha kérdeznak, becsületesen
felelni kell.
A harcot becsületesen
fel kell venni,
az úton becsületesen
végig kell menni,
a szerepet becsületesen
el kell játszani,
keményen és tekintet nélkül.*

*Krisztusnak és Pilátusnak,
farizeusoknak és vámosoknak
zsidóknak és rómaiaknak
egyformán szolgálni
nem lehet.*

Írástudókra van szükség manapság, talán jobban, mint bármikor. Még akkor is, ha az olvasás nem divat. De lehet olvasni az egyenes gerincből, a tiszta tekintetből, a szűkszavú, de határozott kijelentésekből. Számítanak ránk sokan, határon innen, határon túl. Olyan emberekre van szükség, mint amilyen ő volt: értékrendje stabil, határozott és egyértelmű volt: keresztény, nemzeti (nép-elvű), az elvek, a közügyek, a barátok és a család álltak elől, az erkölcsi parancsok szabták meg a gondolkodását – vallja róla közvetlen családja.

Nagy hiány van ma a „homo moralis”-okban! Fénylő emberekre van szükség.

Nagy Lászlóval fohászokdjunk:

*„Adjon az Isten fényeket,
temető helyett életet.
Nekem a kérés nagy szégyen.
Adjon úgy is, ha nem kérem.”*

András, az örök világosság fényeskedjék neked!

Korzenszky Richárd OSB